

ROZRYWKA (16) *sb f*

o oraz a jasne.

sg *N* rozrywka (1). ◇ *G* rozrywki (4). ◇ *A* rozrywkę (5). ◇ *I* rozrywką (2). ◇ [*L* rozrywce.] ◇ *pl N* rozrywki (1). ◇ *G* rozrywek (1). ◇ *A* rozrywki (1). ◇ [*I* rozrywkami.] ◇ *L* rozrywk(o)ch (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Władze umysłowe, zwłaszcza oceniane pozytywnie: bystrość, pojętność, inteligencja; acumen, ingenium, iudicium (animi), prudentia, sagacitas, sollertia Cn (11) : Kładziefz ná słowá pokrywkę Acz wnich małz wolną rozrywkę RejRozpr E4; Może to komu być dziwno/ dla czego Ewánielium Páná Chriftułowe/ ktore pokoy duchowny y wieczny ludźiom przynosi/ ná świećie zá łobą takie rozruchy y niepokoie ciągnie? Lecz kto przyczynę tego/ nie rozrywką ciełefną/ ále duchownym rozładkiem vwzać będzie/ temu się namniey dziwować nie trzeba NiemObr 9; PudłFr 4; [Gdy téz iuż lat sześćdziesiąt przemiia/ pámięć słábieie [...]. Do tego iuż rozrywká iego wltáie/ ciáło moc tráci/ [...] czego iuż dwór nie ciérpi/ który chce mieć czuyného/ prędkiého/ w pracách trwáłego/ y w rozrywce prędkiého. CerGór 144].*

rozrywka na co (2): GórnDworz li2; Ktorzi ná wotowanie ołtrą rozrywkę máią [Qui valent sententia dicenda]/ ci do Senatu/ to ielt/ miedzy pány rádne máią być przymowani. ModrzBaz 74.

W konstrukcjach w funkcji przydawki (lub orzecznika), charakteryzującej umysłowość człowieka (3): ~[jakiej] rozrywki (2): GórnDworz li2; áczci tu tak piłano/ áby káždy łam mógl wyrozumięć/ wżákze nie káždy iednákięy ielt rozrywki/ ieden może rychléy wyrozumięć niż drugi. GrzepGeom B4; [Náyduią łie bowiem ludźie młodzi/ iedni co názbýt byłtrzy y přędcy [...]: drudzy záś słabi/ rozrywki tępéy CerGór 146, 47].

z rozrywką (1): ReszPrz 53; [Chytrzy łą Włofzy/ máią ludźie z rozrywką wielką: á przedsię dáią łie Hifzpanóm rzędzić CerGór 38; BiałPos 198 (Linde)].~

W charakterystycznych połączeniach: rozrywka bystra, cielesna (2), czysta, dobra (2), jednaka, ostra, tępa, wielka, wolna; rozrywka na rzeczy wszelakie, w słowach, na wotowanie; z rozrywką człowiek; w rozrywce prędki (2); [jaką] rozrywkę mieć.

W połączeniach szeregowych (2): Náuk świeckich y rozrywki ciełefney/ iáko y mądryy wymowy X(iędzu) K(anonikowi) y nikomu nie zayżrzę. NiemObr 67; ále téz w Ofobie W.M. [...] taką poczeńność/ poważność/ rozrywkę/ dzielność/ w odpráwowaniu rzeczy wielkich Koronnych łtáteczną y biegłą vmieiętność [...] baczę/ że [...] RybGęśli A3; [Naprzod lekczyłze łpráwy mu zlecáli [senatorowie Janowi z Ostroroga]/ Zeby połtępku iego w nich doználi. On tak bełpiecznie z taką rołtropnością/ Z taką rozrywką wywiadł y bącznością. Iák kráłomowcy biegłemu przyłtáło RybWierszeŻałob A4v; Włzytkié cnoty [...] moc łwoię vtracáią/ gdy nie będą włádzoné dowćipem áłbo rozrywką/ y przyrodzonym tym rozumem. CerGór 47; ludźie łrzednich łat/ [...] łą do Rády godnieyłzy/ ná połługi y ná pracą trwáłzy/ w mowie bącznieyłzy/ w rozumie głęblzy/ w rozrywce přędłzy CerGór 100].

Szeregi: »baczny a z rozrywką« (1): Niechayże się tedy káždy bączny á z rozrywką człowiek przypátrzy/ zá ktorą łtroną iść woli/ ielti zá powłzechnym Kościołem/ áłbo zá pokátnymi boźnicámi y Brogámi ReszPrz 53.

[»dowcip i rozrywka«: Piérwŷzy tedy znak godnégo człowieka/ Dowcip wielki/ y rozrywká z przyrodzenia ołtra/ ku łpráwam y do odpowiedzi prędká. *CerGór* 57, 47. [*Ponadto w połączeniu szeregowym.*]

»rozrywka i rozum« [*szyk zmienny*]: Ale łię niełpułzczay prółżę cię na łwoy rozum łłzby łam miał prółte písmo łwięte/ łobie [...] wykłádać/ zbłádził/ boć tu dobrej trzeba rozriwki/ y wielkiego rozumu. *ErazmNow* 57; Piérwŷzy tedy znak łest godnołci/ gdy kto łest rozumu z przyrodzenia ołtręgo/ czuynęgo/ rozrywki prędkiey/ co włzytko Łáćinnicy łednym łłówkiem zowá *Ingenium*, Dowcip przyrodzony *CerGór* 47. [*Ponadto w połączeniach szeregowych.*]

Personifikacja (1): Rozrywká y baczenie pełne łá tesknicze. Łáłká chce polepłżenia *GrabowSet* L2.

W przen (1) : Ach/ że rozrywek ozdoba y władza/ Gáłnie: obzárłtwo od włzech wlubione/ Y wyniłzczyło łłłáchetne zwyczáie. *GrabowSet* H2.

2. *Umiejętność, zdolności; ingenium* *Modrz, Cn; indoles Cn* (3) : chcę to mieć [*u dworzanina*] żeby z łuku dobrze łłhrzelał/ pięknie łtał zá nim/ dociágał/ y miał dobrá rozrywkę [*tj. dobry sposób wypuszczania strzały z łuku*]. *GórnDworz* Ev; Czekam tu cáłe Roki [*na klienta, który zlecilby mu sprawę majątkową*] łelzcze mię nie wzywał Zaden: teraz łpráwować rzecz mam nie przed Sádem, Ale łnadź wywiełć w pole łákiegoł prostaká. Z łedney to włzystko przedłię rozrywki pochodzi [*tj. wymaga tych samych umiejętności*]. *CiekPotr* 66; [Mádra Minerwo, rzemiełnik od ciebie Každy rozrywkę bierze, nie od siebie. *Smolik* 5; Miłołci żartkich pani! Nielutołciwie rani Twe dziecko, nie dziecińská rozrywkę ma w sobie, Bo wnet żal trudny sprawi ł frasunek w głowie. *Smolik* 7].

rozrywka czyja (1): táłże teł wiedzłeć łch [*żołnierzy*] rozriwki/ łerce y ćwiczenie: áby wiedzłá do częgo káłżdego z nich ma wzywać ná woynie. *ModrzBaz* 116.

3. *To, co się myśli; myśl, pomysł, sąd* (2) : Wnet łeden [*młodzienc*] chce do Rzymá drugi do Fránciey/ [...] Więć łie łedni chcá vczyć/ miedzy knechty drudzy/ Rozmáłci wnet będa w tych rozrywkoch łłudzy. *RejWiz* 89v; Bo mu Pan Bog w písmie S. táłke ołweczenie y pomnozenie rozumu dawał: łłz więcęcy do głowy przychodziło/ niłzli vłty wymowłeć mogł. [...] Y przeto drugdy do Pána Boga mawiał/ gdy mu bárzo hoyne rozumienia y rozrywki przychodziły: [...] *SkarŻyw* 117; [A włzakze bárzo wátpłeć/ áby ktora babá we zborze táł głupia byłá/ ktoraby ná tę rozrywkę twoię zezwoliłá. *ŁaszczWiecz* D2].

a. [*Intencja, ukryty zamiłł* [*łzby*]: Ty przetho włzeláki kthory chcełż żonę mieć/ niechay tá będzie napřednieyłza przyczyná/ Rołkazanie Boże/ á miłołć: nie Imienie/ áłbo łákomłtwo/ [...] niemáłac przed łobá żadney rozrywki łzby dla máłętnołci/ łákomłtwá/ ámbiciiey/ áłbo łákich bogáctw/ áłbo powyłzłżenia to czynił *MrowStadł* E2v.]

b. [*Opinia, ołąd*: Rozrywká/ Iudicium. *Volck* Yyy.]

4. [*Niezgoda, kłótnia*: kthora [*miłołć małżeńska*] áni niewiárá/ áłbo łákiemi rozrywkámi łye wzrułzy *MrowStadł* D4v.

Szereg: »rozrywka i niezgoda«: przy biełłádach/ y ná zyezdziech rozmáłcie mędruię/ łtany ty y owy táxuie/ rołchody/ percepty ráchuie/ á táł rozrywkę y niezgodę mnoży miáłto pokoiá pożytecznego. *GilPos* 28v.]

Synonimy: 4. *niezgoda, rozdział, rozdzielenie, różnica, różność, rozpor, rozruch, rozruchnienie, rozterk.*

Cf **ROZERWANIE**

ZCh